

DAARVOOR MOET JE TOCH ECHT

1944-2025

De jeugd van René van der Schans komt in dit relaas niet aan bod, zijn studie en werkzame leven nauwelijks. U leest hier vooral iets over zijn 'hobby', de geschiedenis van zijn geboorteplaats Rotterdam. Als student maakte hij furore met een scriptie over automatisering in de ruilverkaveling, een methode van toedeling die vervolgens over heel Nederland werd toegepast. In zijn werkzame leven bereikte René eveneens opmerkelijke resultaten als docent landmeetkunde (geodesie) aan de universiteiten in Delft en Wageningen.

DOOR JAN VAN DEN NOORT

DE LANDMETER.

Men kan de Landmeetkunst niet missen;
Door haar kan elke Maatschappij
Reeds menig twistgeding beslisen,
En billijkheid wint veel daar bij.

Hij zag de landmeter als hofleverancier van informatie over het grondgebruik, vooral na de geboorte van het kadaster in 1832. Die zeer rijke bron werd bovendien al bijna twee eeuwen up-to-date gehouden in ellenlange registers en op drie en een half miljoen hulpkaarten. Daardoor is het mogelijk om, langs het spoor van aangebrachte wijzigingen, de weg terug te vinden. Voor een gebouw, een straat en een wijk kan vrij nauwkeurig worden vastgesteld hoe deze zich van toen tot nu ontwikkelden. Zo'n broodkrumelnavigatie staat of valt natuurlijk met het behoud en de toegankelijkheid van kadastrale informatie.

In 1999 verzorgde René een college voor eerstejaars studenten in Delft over GIS (Geografisch Informatie Systeem) en cartografie. Voor het practicum had hij zijn oog laten vallen op het centrum van Rotterdam. Dat was in 1940 getroffen door een verwoestend bombardement. Zijn studenten kregen de opdracht om voor Koopgoot en omgeving ruimtelijke informatie te verzamelen, niet alleen in het heden maar ook in het verleden, ook voor het bombardement.

Geografische informatiesystemen waren toen nog min of meer statisch, oftewel beperkt tot de actuele situatie. René zag mogelijkheden om met GIS ontwikkelingen in de tijd te analyseren en veranderingen in de bebouwde omgeving te visualiseren, bijvoorbeeld met een kaart 'Nieuw over oud'. In Leeuwarden zette HISGIS vergelijkbare innovatieve stappen, HISGIS en René waren er vroeg bij. Historische gegevens voor het gebied rond de Koopgoot waren 'rijkelijk voorhanden' in de vorm van kadastrale gegevens, met name hulpkaarten, gemeentelijke kaarten, plannen voor het gebied, tekeningen, foto's enzovoort. René: 'De kunst is

RENÉ VAN DER SCHANS HETEN

▲ De Passage.
Collectie Museum
Rotterdam

◀ René van
der Schans in het
kadaster, 2008.

alles goed aan elkaar te knopen en toegankelijk te maken, maar dat mag voor geodetische beroepsbeoefenaren met wat hulp van buiten geen probleem zijn.'

René was een energieke persoonlijkheid. Hij zette zich honderd procent in om zijn plannen te realiseren en menigeen had baat bij de informatie die hij opduikelde en ruimhartig deelde. Maar als iemand hem in de weg liep, ging hij de tegenstand

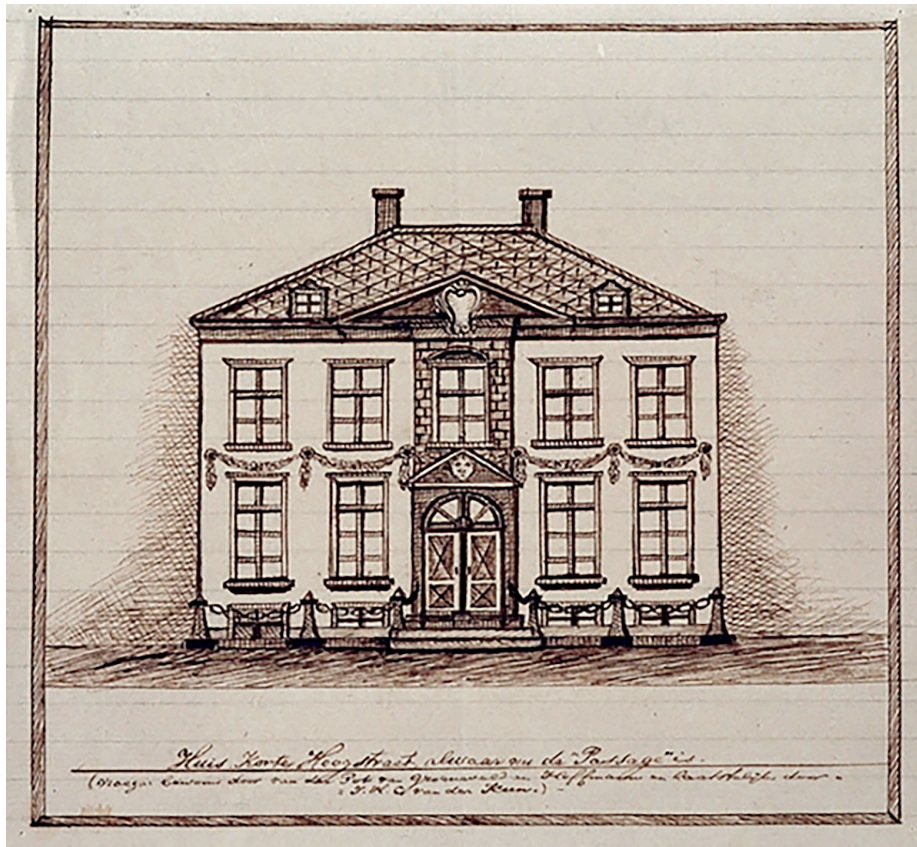
met dubbele energie te lijf. Nee, René was geen diplomaat. Hij mopperde er vaak flink op los en was teleurgesteld over boze reacties: 'Het is allemaal niet groots en meeslepend, dus dan kan je het in die lawaaiige stad Rotterdam meestal vergeten.'

HET ROTTERDAMSE WERELDWONDER

René liet zich overigens niet uit het veld slaan en richtte zijn pijlen op het Rotterdamse wereldwonder: de eerste Nederlandse Passage. Die stond

➤ Dit huis aan de Korte Hoogstraat moest wijken voor de bouw van de Passage, C.J.F.A. Giudici ca. 1880.

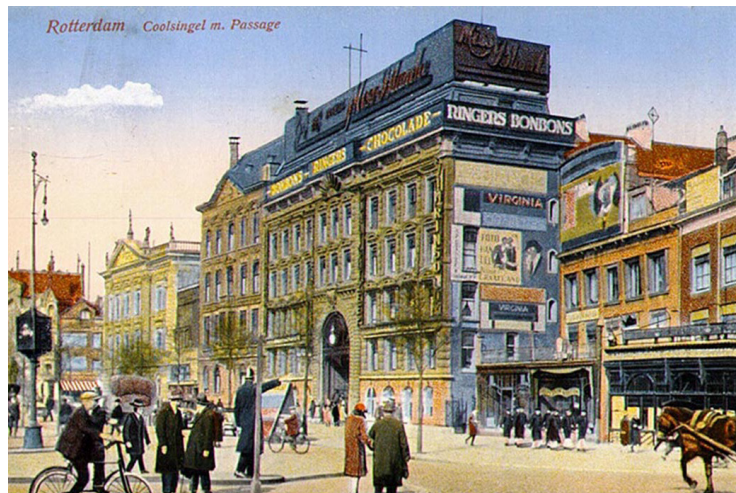
▼ Gezicht op de Coolsingel in de jaren dertig, rechts de Passage. Collectie Stadsarchief Rotterdam

R

10

De bouw van het kolossale winkelpaleis was slechts mogelijk dankzij de sloop van een prachtig 'huis met erf, tuin en koetshuizen'

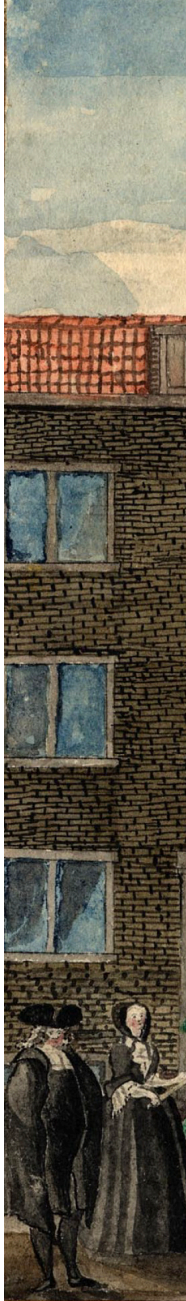

tussen Coolvest en Korte Hoogstraat, opende in 1879 de deuren en ging bij het bombardement van 1940 verloren. Hij zocht alle informatie over Passage en omgeving zelf bij elkaar, maakte honderden foto's en scans en schrok er niet voor terug om hele lappen tekst uit de bronnen integraal over te typen. Hij knoopte vervolgens alles aan elkaar tot een toegankelijke bron van informatie over Passage en ruime omgeving.

Hij was op tijd klaar voor de viering van 125 jaar Passage in 2004: 'Op donderdag viel alles, na veel

getier op die brandhoutsoftware van Microsoft, met Acrobat in een paar uurtjes perfect op zijn plek...Alles samenvattend: ik ben flink moe, maar zeer gelukkig met het resultaat... Het huis wordt er een beetje stoffig van, en de tuin word steeds natuurlijker, maar het is wel ongelooflijk boeiend...'

In het artikel 'Een huis nabij het Schielandshuis' in het Rotterdams Jaarboekje van 2006 liet René zien dat de bouw van het kolossale winkelpaleis slechts mogelijk was dankzij de sloop van een prachtig 'huis met erf, tuin en koetshuizen, een complex dat

oorspronkelijk was opgezet door de voorvaders van Daniel van Hogendorp (1604-1673), dijkgraaf van het Hoogheemraadschap van Schieland, en dat later bewoond werd door verschillende andere vooraanstaande Rotterdammers...’ In 1878 ging het tegen de vlakte om plaats te maken voor de Passage. Met steun van een andere buurman (Robeco) werd de informatie in 2006 vastgelegd in het boekje ‘400 Jaar burens rond het Schielandshuis’.

In 2011 dreigde existentieel gevaar voor zijn soort onderzoek. Dat jaar maakte het kadaster bekend dat het zijn hulpkaarten had gedigitaliseerd en de originelen wilde vernietigen. Afgaand op de omvang van het verzet had menig onderzoeker de hulpkaarten inmiddels ontdekt als rijke bron. Het spreekt voor zich dat René in de voorste linies

vocht. Een poging om het kadaster via de rechter op andere gedachten te brengen, faalde, zowel voor Rechtbank Utrecht als de Raad van State. Maar het verzet had inmiddels zo’n grote omvang aangenomen, dat het kadaster bereid bleek om de hulpkaarten over te dragen aan de voor dat doel opgerichte Stichting Hulpkaarten Nederland. Deze verzorgde de verdeling van het erfgoed over de Regionaal Historische Centra.

VINGEROEFENINGEN EN COOL IN KAART

Typerend voor zijn werk is dat René regelmatig zijstraten insloeg, misschien wel om te laten zien: Kijk dit kun je ook allemaal met dit materiaal. Nadat hij het Grotekerkplein onder het vergrootglas had gelegd, reconstrueerde hij de plek waar Erasmus geboren was. Inmiddels staat daar een

^ In deze straat zou het geboortehuis van Erasmus hebben gestaan (vh Nieuwe kerkstraat); J. Kortebrant, 1752.

monument om duidelijk te maken waar de bekendste Rotterdamse wereldburger werd geboren.

Voor de Rotterdamse koopmanshuizen aan de Rechter Rottekade dook hij diep in de geschiedenis van Rotte en Rottekwartier. Aan de Oostzeedijk boog hij zich over de geschiedenis van een nauwelijks bekende Joodse begraafplaats, maar hij keek ook naar de omgeving: Het bouwen en verbouwen van huizen, de sloop van molens en de verbouwingen van de Gasfabriek aldaar. Maar hij bewandelde net zo gemakkelijk de omgekeerde weg van micro naar macro.

Hoe omvangrijk die werkzaamheden ook waren, Voor René waren het vingeroefeningen om zijn veel grotere project 'Cool in kaart' aan te pakken. In het begin van de negentiende eeuw was Rotterdam nog een klein stadje, begrensd door Nieuwe Maas, Coolsingel en Goudsesingel. In de tweede helft van de negentiende eeuw groeide de stad enorm. De nieuwe wijk in de Coolpolder, ten westen van de stadsdriehoek, werd Cool genoemd. René wilde achterhalen wie daar tussen 1832 en 1886 grond in

◀ Cool 1886, kadastrale secties. A1 en B3.
Kaart Jan van den Noort 2026

▼ Eendrachtsweg met links de toren van de Remonstrantse kerk, ca. 1905.
Collectie Stadsarchief Rotterdam

eigendom had, wat daarop werd gebouwd en hoe de gemeente trachtte om de groei in goede banen te leiden.

Bij de geboorte van het kadaster, in 1832, was dat nog een gebied met veel tuinen, een paar theaters en koffiehuisen, en wat industrie (onder meer een oude lijnbaan). Op de eerste door de gemeentelijke dienst Plaatselijke Werken vervaardigde topografische kaart van de stad (1886), zien we een dicht bebouwde wijk, in het westen begrensd door de fraaie Westersingel en doorsneden door een viertal twintig meter brede straten; voor toen een aanzienlijke breedte.

ALZHEIMER

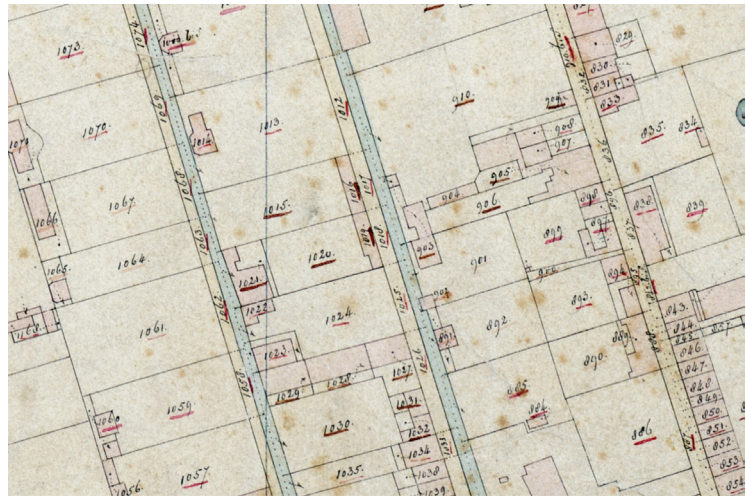
René verzamelde negentig gigabyte aan informatie voor 'Cool in kaart': ruim zeventuizend kopieën uit Kadaster en Stadsarchief en zo'n drieduizend analyses van dat materiaal. Na zestien jaar buffelen was de megaklus een heel eind op streek, maar nog lang niet klaar. Het werk van René werd in 2023 abrupt afgebroken door Alzheimer. Het lukte hem met geen mogelijkheid om zijn onderzoek voort te zetten, laat staan af te maken.

Het zou natuurlijk mooi zijn als iemand anders het werk zou oppakken, maar de kans daarop is niet erg groot. Daarvoor moet je toch echt René van der Schans heten. Met enige moeite is het wel mogelijk om die gestolde energie beschikbaar te houden voor historisch onderzoek. De schrijver van dit 'In memoriam', historicus en cartograaf Jan van den Noort, bood aan om het bronnenmateriaal en de analyses van René toegankelijk te maken voor onderzoek naar de geschiedenis van Cool. René stemde daarmee in. Drie maanden later overleed hij te Houten op 4 september 2025, vijf dagen voor zijn 81e verjaardag.

RENÉ'S VOORSTEL

'Ik doe dit allemaal als een soort voorouderverering: respect voor hoe ons voorgeslacht de wereld heeft ingericht enerzijds, en voor hoe het dit allemaal op schrift, in kaarten, tekeningen, foto's enzovoort heeft vastgelegd anderzijds. Dus dat wat men het cultuurhistorisch erfgoed noemt. Maar hoe gaat men daar nu in Rotterdam mee om?'

'Kortom er valt een hoop te doen. Zou ik het ooit mogen meemaken?... Maar toch, mijn voorstel is: organiseer een studiedag of -middag over hoe het rijke Rotterdamse verleden, ook van ver voor die zo traumatische gebeurtenis van 1940, ruimtelijk ontsloten kan worden. Wat is er al, wat zijn de plannen, wat zou er nog moeten gebeuren, wat

zijn de middelen, hoe moet alles op elkaar af worden gestemd? En waar doen we het allemaal voor? Opdat toekomstige generaties ook in het helaas vrijwel onzichtbaar geworden verleden van Rotterdam kunnen duiken, met moderne middelen. Zo heeft het verleden toekomst... Haal het hemd met opgestroopte mouwen, dat u nog ergens in de kast heeft liggen dus maar vast tevoorschijn.'

▲ Tussen 1832 en 1889 groeide nieuwbouwwijk Cool sterk. Dat is goed te zien aan de kadastrale kaarten van Cool-Noord uit die jaren. Boven de situatie van 1832, onder 1889.

◀ René van der Schans 1944-2025.